

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2013/158

Karar Sayısı: 2014/68

Karar Günü: 27.3.2014

R.G. Tarih-Sayı: 09.04.2014-28967

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Ankara 9. İdare Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 7.7.2010 günlü, 6004 sayılı Dışişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un 20. maddesinin (4) numaralı fıkrasının “*İzin almadan evlenen memurlar istifa etmiş sayılır.*” biçimindeki son cümlesinin Anayasa'nın 2. maddesine aykırılığı ileri sürülerek iptaline ve yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi istemidir.

I- OLAY

Dışişleri Bakanlığında bilgisayar işletmeni olarak görev yapan davacının yaptığı izin başvurusunun sonucunu beklemeden evlendiğinin saptanması nedeniyle istifa etmiş sayıldığını bildiren işlemin iptali istemiyle açılan davada, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanaatine varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

6004 sayılı Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 20. maddesinin (4) numaralı fıkrası şöyledir:

“(4) Bakanlık, kendi yapacağı yarışma sınavları ile alacağı memurlar başta olmak üzere, yurtiçi ve yurtdışı teşkilatında istihdam edeceği personel ve eşleri için güvenlik soruşturması yaptırabilir. Güvenlikle bağlantılı gerekçelerle, Bakanlık memurları evlenmeden önce Bakanlığın iznini almakla yükümlüdür. İzin almadan evlenen memurlar istifa etmiş sayılır.”

B- Dayanılan ve İlgili Görülen Anayasa Kuralları

Başvuru kararında, Anayasa'nın 2. maddesine dayanılmış, Anayasa'nın 41. maddesi ise ilgili görülmüştür.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Haşim KILIÇ, Serruh KALELİ, Alparslan ALTAN, Mehmet ERTEN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Zehra Ayla PERKTAŞ, Recep KÖMÜRCÜ, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Erdal TERCAN, Muammer TOPAL, Zühtü ARSLAN ve M. Emin KUZ'un katılımlarıyla 2.1.2014 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİ

7.7.2010 günlü, 6004 sayılı Dışışleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun' un 20. maddesinin (4) numaralı fıkrasının “İzin almadan evlenen memurlar istifa etmiş sayılır.” biçimindeki son cümlesinin yürürlüğünün durdurulması isteminin yöntemine uygun olmadığından REDDİNE, 2.1.2014 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

VI- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Yunus Emre YILMAZOĞLU tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu yasa kuralı, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında, kanun koyucunun hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak ölçülülük ilkesiyle bağlı olduğu ve kanunla öngörülen bir yaptırım ile ulaşmak istenen amaç arasında söz konusu ilke gereğince makul bir dengenin bulunmasının zorunlu olduğu, Dışışleri Bakanlığı memurlarının yaptığı görevin niteliği dikkate alındığında, devletin güvenliğini sağlamak amacıyla düzenlemeler yapılması gerekli olmakla birlikte, bu amacı gerçekleştirmeye yönelik tedbirlerin de hukuka, adalete uygun ve makul olması gerektiği, bu kapsamda Bakanlık memurlarının evlenmeden önce Bakanlığın iznini almakla yükümlü kılındıkları, ancak izin almadan evlenmeleri durumunda Devlet memurluğundan istifa etmiş sayılmasını öngören itiraza konu kuralın ölçülü olduğundan söz edilemeyeceği belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesine göre, ilgisi nedeniyle itiraz konusu kural Anayasa'nın 41. maddesi yönünden de incelenmiştir.

Kanun'un 20. maddesinin (4) numaralı fıkrasında, Bakanlığın, kendi yapacağı yarışma sınavları ile alacağı memurlar başta olmak üzere, yurtiçi ve yurtdışı teşkilatında istihdam edeceği personel ve eşleri için güvenlik soruşturması yaptırabileceği ve güvenlikle bağlantılı gerekçelerle, Bakanlık memurlarının evlenmeden önce Bakanlığın iznini almakla yükümlü oldukları öngörülmektedir. İtiraz konusu kuralda ise bu yükümlülüğe aykırı davranılması durumunda memurun istifa etmiş sayılacağı düzenlenmektedir.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.

Kanunların kamu yararının sağlanması amacına yönelik olması, genel, objektif, adil kurallar içermesi ve hakkaniyet ölçütlerini gözetmesi hukuk devleti olmanın gereğidir. Bu nedenle kanun koyucunun hukuki düzenlemelerde kendisine tanınan takdir yetkisini anayasal sınırlar içinde adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini göz önünde tutarak kullanması gerekir.

Anayasa'nın 41. maddesinde, “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların

korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.” denilmiştir. Aileyi Türk toplumunun temeli olarak tanımlayan Anayasa'nın 41. maddesinde, ailenin birey ve toplum hayatındaki önemine işaret edilmiş; Devlete, ailenin korunması için gerekli düzenlemeleri yapması ve teşkilatı kurması konusunda ödevler yüklenmiştir. Böylece aile kurumuna anayasal koruma sağlanmıştır. Bu düzenlemeyle eşler ve çocuklardan oluşan ailenin birlik ve bütünlüğünün korunması amaçlanmaktadır. Nitekim uluslararası hukukun temel belgelerinden olan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 16. ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 10. maddelerinde de ailenin, toplumun doğal ve temel unsuru olduğu ve devlet tarafından korunmasının gerektiği belirtilmiş; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinde de herkesin, aile hayatına saygı gösterilmesi hakkına sahip olduğu kabul edilmiştir.

Anayasa'nın 41. maddesiyle Devlete yüklenen pozitif ödevlerin bir gereği olarak, Devlet, kurulan aile birliğinin huzur ve refahını bozacak nitelikte ölçsüz müdahalelerden kaçınmak durumundadır.

Dışişleri Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyetinin dış politikasının tespiti için hazırlık yapma, Hükümet tarafından tayin ve tespit edilen hedef ve esaslara göre dış politikayı uygulama ve koordine etme, Türkiye Cumhuriyetini ve Hükümetini yabancı devletler ve uluslararası kuruluşlar nezdinde yetkili makam olarak temsil etme, yabancı devletler ve uluslararası kuruluşlarla temas ve müzakereleri yürütme ve ülkenin çıkarlarını koruma gibi ülke menfaatleri açısından oldukça önemli görevler üstlenmiştir. Bakanlık bu görevleri istihdam ettiği kamu görevlileri eliyle yerine getirmektedir.

Dışişleri Bakanlığının, yürüttüğü görevlerin ülkenin çıkarlarına yönelik hassas konumu nedeniyle istihdam ettiği memurların kendisi, eşleri ve eş adayları hakkında güvenlik açısından sakınca doğurabilecek bir hâlin bulunup bulunmadığının tespiti amacıyla düzenleme yapılması, bu kapsamda personele bazı yükümlülükler öngörülmesi ve bu yükümlülüğe aykırı davranışın da yaptırıma bağlanması hususu kanun koyucunun takdir yetkisi içinde kalmaktadır. Ancak, hukuk devletinde bir yükümlülüğe aykırılığın yaptırımını belirlenirken, bireylerin hak ve hürriyetlerinin gözetilmesi ve yaptırımın hakkaniyete uygun nitelikte olması gerektiği açıktır.

Kanun koyucu, düzenlemeler yaparken hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan ölçülülük ilkesiyle bağlıdır. Bu ilke ise “*elverişlilik*”, “*gereklilik*” ve “*orantılılık*” olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. “*Elverişlilik*”, başvuru önlemin ulaşılmak istenen amaç için elverişli olmasını, “*gereklilik*” başvuru önlemin ulaşılmak istenen amaç bakımından gerekli olmasını ve “*orantılılık*” ise başvuru önlem ve ulaşılmak istenen amaç arasında olması gereken ölçüyü ifade etmektedir. Bir kurala uyulmaması nedeniyle kanun koyucu tarafından öngörülen yaptırım ile ulaşılmak istenen amaç arasında da “*ölçülülük ilkesi*” gereğince makul bir dengenin bulunması zorunludur.

Devletin dış politikasının güven içinde yürütülebilmesi için, Dışişleri Bakanlığı memurlarına evlenmeden önce izin alma yükümlülüğü öngörülmesinde kamu yararı bulunduğu yadsınamaz. Ancak, evlenilen kişi hakkında dış politika hizmetlerinin gerektirdiği güvenlik esasları yönünden herhangi bir olumsuz tespitin bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, salt evlilik öncesi izin almamasından dolayı, kişinin belli bir süre kamu hizmetine girmesine engel olan memuriyetten istifa etmiş sayılma yaptırımının öngörülmesinin, ulaşılmak istenen amaç karşısında orantılı bir tedbir olduğu söylenemez. Bu durum, hukuk devletinin bir gereği olan ölçülülük ilkesine aykırı düştüğü gibi Devletin, ailenin birliği ve refahını koruma hususundaki pozitif yükümlülüğünün de ihlali sonucunu doğurur.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2. ve 41. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

VII- SONUÇ

7.7.2010 günlü, 6004 sayılı Dışışleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un 20. maddesinin (4) numaralı fıkrasının “*İzin almadan evlenen memurlar istifa etmiş sayılır.*” biçimindeki son cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Serdar ÖZGÜLDÜR'ün karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA, 27.3.2014 gününde karar verildi.

Başkanvekili

Başkanvekili

Üye

Serruh KALELİ

Alparslan ALTAN

Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye

Üye

Üye

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Zehra Ayla PERKTAŞ

Recep KÖMÜRCÜ

Üye

Üye

Üye

Burhan ÜSTÜN

Engin YILDIRIM

Nuri NECİPOĞLU

Üye

Üye

Hicabi DURSUN

Erdal TERCAN

Üye

Muammer TOPAL

Üye

M. Emin KUZ

KARŞIOY GEREKÇESİ

İtiraz istemine konu 7.7.2010 tarih ve 6004 sayılı “Dışişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun”un 20. maddesinin (4) numaralı fıkrasının “**İzin almadan evlenen memurlar istifa etmiş sayılır.**” şeklindeki son cümlesi, çoğunluk tarafından, Anayasa'nın 2. ve 41. maddelerine aykırı görülerek iptal edilmiştir. İptal edilen son cümle (4) numaralı fıkranın ilk iki cümlesiyle öngörülen düzenlemenin yaptırım mahiyetine olup; ulusal güvenlik ve kamu düzeni bakımından Dışişleri Bakanlığı gibi bir teşkilatta görev alacak meslek memurları ile diğer idari personelin kendileri ile evlenmek istedikleri kişiler için idarece güvenlik soruşturması yaptırılması yapılan işin mahiyetine uygun bulunduğundan, bu lazıme riayet etmeyenler bakımından bir yaptırımın öngörülmesi doğaldır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası platformda temsili gibi çok önemli bir görev ifa edecek kamu görevlilerinin kendilerinin yanı sıra eşlerinde de belli nitelikleri taşıma şartı öngörülmesinde Anayasaya aykırı bir yön olmadığı gibi; “*izin*” koşulunun yerine getirilmemesi durumunda eşin temsil niteliğini haiz olmadığının yapılacak güvenlik soruşturmasıyla saptanması olasılığı ve bunun yol açacağı kamu güvenliği zaafiyeti düşünülerek öngörülen itiraz konusu yaptırımın bu nedenle ölçüsüz ve hukuk devleti ilkesine aykırı düştüğü söylenemez. Ayrıca, kanunun Anayasa'nın 41. maddesi ile doğrudan bir ilgisi de bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, kuralın Anayasaya aykırı bir yönünü görmediğimden, aksi yöndeki çoğunluk kararına katılamıyorum.

Üye

Serdar ÖZGÜLDÜR